

In memoriam

Vjekoslav Mikecin (1930.–2009.)

U Zagrebu je, 28. X. 2009. godine, umro filozof i sociolog Vjekoslav Mikecin, profesor na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta i jedan od istaknutih predstavnika one intelektualne generacije koja je proteklih pedesetak godina u našoj sredini, ali i mnogo šire, utemeljivala i razvijala modernu teorijsku kulturu i stvarala ne samo značajna djela nego i ambijent u kojemu su se svjetski značajne ideje borile za svoju javnu afirmaciju i dokazivale svoj smisao. Na to treba podsjetiti jednostavno zbog toga što kultura zaborava vrlo brzo i nemilosrdno, kako to već biva u ovim vremenima sveopćeg ubrzanja, guta ili marginalizira mnoge važne ličnosti i njihove zasluge, svodeći ih na povremene evokacije usputne ili načelne naravi. Međutim, ono što su takve ličnosti za života ostvarile ili učinile samo se po sebi odupire snazi zaborava i ostaje kao trajni *memento* njihove prisutnosti u našem imaginariju. Takva je ličnost bio Vjekoslav Mikecin. Njegov životopis, djela i angažmani čvrsto su i vrlo izražajno upisani u konstelacije filozofskih i socioloških kretanja druge polovice 20. stoljeća ili u »dijalektiku povijesne zbilje« koju je tako često i rado spominjao i tematizirao.

Rođen je 21. VI. 1930. u Novigradu kraj Zadra. Nakon osmogodišnje škole i gimnazije studirao je filozofiju i južnoslavenske jezike na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje je i doktorirao filozofiju 1979. tezom *Temeljne antinomije u suvremenom marksističkom mišljenju*. Neko je vrijeme (1956.–1961.) radio kao suradnik Radio Zagreba, a potom i urednik Kulturno-umjetničke redakcije Radio Zagreba. 1961. i 1962. znanstveno se usavršavao u Rimu i Parizu, što će uvelike utjecati na oblikovanje njegova tematskog filozofsko-sociološkog polja. Od 1963. do 1965. radio je kao suradnik Instituta društvenih nauka Beograd – na Odjelu za filozofiju u Zagrebu. Godine 1965. izabran je za predavača Uvoda u sociologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a 1966. i za predavača, a potom i višeg predavača Sociologije na Medicinskom fakultetu u Zagrebu. Od 1978. kao viši predavač na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu predaje Sociologiju kulture i Socijalnu povijest ideja. Godine 1980. izabran je za izvanrednog profesora, a 1982. za redovnog profesora na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, gdje predaje, do umirovljenja, Sociologiju kulture, Socijalnu povijest ideja i Sociologiju religije. Osim toga, predavao je i Sociologiju umjetnosti na Filozofskom fakultetu u Zadru, te Hrvatski identitet na Hrvatskim studijima u Zagrebu. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu pokrenuo je i vodio poslijediplomski studij Sociologije religije, koji je pridonio formiranju većeg broja stručnjaka i znanstvenih istraživača na tom području. U svojoj znanstveno-akademsnoj karijeri Mikecin je predavao i na više inozemnih sveučilišta (Bari, Ciudad de México, Napulj, Padova, Rim, Sankt Peterburg) i sa svojim priopćenjima sudjelovao na brojnim međunarodnim znanstvenim skupovima, kongresima i kolokvijima (Dakar, Dubrovnik, Firenza, Milano, Toluci, Cui-

dad de México, Budimpešta, Cres). Riječ je očigledno o jednom osebnom životopisu koji tvore raznovrsna intelektualna iskustva uvijek usredotočena na promicanje i zagovor sociološke i filozofske misli. Generacije studenata koje su slušale profesora Mikecina pamte ga po iznimno dojmljivom i eruditskom predavačkom stilu, izrazito prožetom nastojanjem da se auditorij uvjeri u važnost, dostojanstvo i širinu društveno-humanističkih znanja. Generacije studenata pamte i s respektom evociraju Mikecinovu profesorsku strogost i vrlo zahtjevne kriterije polaganja ispita, koji su iziskivali širok dijapazon pročitane literature i veliki trud oko pisanja seminarskih radova i referata. Mnogo je zahtijevao, ali dobro poučavao. Oni koji ga se sjećaju ne zaboravljaju priznati da su iz njegovih predmeta i od njega mnogo naučili. Njegov je prinos ugrađen u osnaživanje i razvijanje studija sociologije i u promociju javnog renomea sociološke struke koju nikada nije artifičijelno odvajao od bogate baštine i presudnih utjecaja filozofske misli.

Mikecinov se autorski opus sastoji od velikog broja knjiga koje su redovno nailazile na pohvalne sudove disciplinarnih kritičara, ali i šire kulturne javnosti. Posve je sigurno da će neke od njih ostati kao trajna referencijalna uporišta ne samo za upoznavanje njegova specifičnog znanstveno-teorijskog profila nego i za temeljitije upoznavanje i razumijevanje problema kojima se bavio, a koji su u punom smislu riječi problemi naše suvremenosti. Mislimo na sljedeće Mikecinove knjige: *Suvremena talijanska filozofija*, Zagreb 1966.; *Marxisti i Marx*, Zagreb 1968.; *Socijalizam i revolucionarni subjekt*, Zagreb 1970.; *Otvoreni marksizam*, Zagreb 1971.; *Povijest i kritička svijest*, Zagreb 1974.; *Rušenje dogme*, Zagreb 1976.; *Dijalektika povijesne zbilje*, Beograd 1977.; *Situacije i duhovna kretanja. Filozofsko-politički ogledi*, Zagreb 1982.; *Subjekti i alternative socijalizma*, Zagreb 1984.; *Situacije i duhovna kretanja 2. Filozofsko-sociološki ogledi*, Zagreb 1987.; *Nema socijalizma bez demokracije*, Zagreb 1988.; *Kultura i društvo*, Zagreb 1989.; *Umjetnost i povijesni svijet*, Zagreb 1995. Mikecinovo se misaono nastojanje, sadržano u tim djelima, kreće po crti nedogmatskog ili, kako je on sam formulirao, »otvorenog« marksizma. Teoriju je poimao kao najviši oblik kritičke svijesti utemeljen na socijalnim pretpostavkama, mogućnostima i izgledima emancipacije svih ljudi, posebno onih koji žive u uvjetima moderno-kapitalističkih odnosa proizvodnje. Ta kritička socijalno-filozofska dimenzija vrlo je naglašena u Mikecinovim radovima. Sa stajališta otvorenosti i kritičnosti interpretirao je mnoge paradigmatske autore i ideje suvremene filozofije i sociologije (egzistencijalizam, strukturalizam, kritička teorija društva itd.), ali i brojne autore koji, na ovaj ili onaj način, pripadaju marksističkom misaonom krugu (Lukács, Gramsci, Buharin, Althusser itd.). Prema svima je bio jednako otvoren i kritičan, o čemu najbolje svjedoče dva sveska njegovih *Situacija i duhovnih kretanja*. Upravo ta otvorenost i kritičnost tvore ono intelektualno polazište i usmjerenje koje Mikecina svrstava među značajnije aktore »rušenja dogme«, o čemu je pisao još sedamdesetih godina i što konzekventno nastavlja do kraja svog teorijsko-spisateljskog rada devedesetih godina (*Umjetnost i povijesni svijet*). Najjednostavnije rečeno, smatrao je da otvorenost i kritičnost ne podnose nikakvu dogmu.

Pored svog autorskog opusa, Mikecin je prevodio s francuskog, talijanskog i ruskog jezika i komentirao radove istaknutih filozofa i sociologa: C. Lévi-Straussa, J.-P. Sartrea, J. Hyppolitea, R. Garaudyja, N. Abbagnana, A. Gramscija, A. Schaffa, K. Kosika, I. S. Narskog, M. N. Rutkeviča, G. Della Volpea, C. Luporinija, G. A. Gillija i dr. Priredio je i predgovorima popratio: voluminozni zbornik radova pod naslovom *Marksizam i umjetnost* (radovi Th. W. Adorna, A. Banfija, W. Benjamina, E. Blocha, K. Kosika, M. Krleže i dr.), za-

tim izabrane radove: J.-P. Sartre (*Filozofske i političke rasprave*), H. Marcuse (*Estetska dimenzija. Eseji o umjetnosti i kulturi*), A. Gramsci (*Marksizam i književnost*) i L. Goldmann (*Ogledi o sociologiji umjetnosti*), te djela: *Prezreni na svijetu* (F. Fanon), *Kako se istražuje* (G. A. Gilli), *O idolima i idealima* (E. V. Iljenkov), *Kritika ukusa* (G. Della Volpe), *Čovječanstvo na raskršću* (M. Mesarović i E. Pestel), *Socijalizam i revolucija* (L. Basso), *O »afričkoj filozofiji«* (P. Hountondji), *Teorija književne proizvodnje* (P. Macherey), *Marx – život i djelo* (J. Elleinstein), *Sociologija umjetnosti I–II* (A. Hauser), *Strukturalna antropologija 2* (C. Lévi-Strauss) itd. Širok je to raspon spoznajnih interesa koji također govori o otvorenosti Mikecinova osnovnog teorijskog stajališta.

Angažman Vjekoslava Mikecina u javnom promicanju filozofske i sociološke kulture toliko je velik da mu je teško naći premca u akademskim krugovima. Zagovarao je okupljanje i uključivanje, a prezirao sektaštvo i isključivanje. Bio je čovjek inicijative, konstrukcije i posredovanja. Kategoriju posredovanja na izvjestan je način preferirao i o njoj volio debatirati. Svugdje gdje je bilo moguće, na svoj je uvjerljivi i uporni način pokušavao unijeti duh suradnje i dijaloga ili utemeljiti neku izdavačku inicijativu, program i akciju, uvijek s dobro osmišljenom intencijom da naša sredina, ali prije svega studenti i znanstveno-prosvjetni akteri općenito, upoznaju najbolje svjetske i domaće domete filozofije i društveno-humanističkih znanosti. Taj mu je tip angažmana bio neka vrsta strasti kojoj je žrtvovao dobar dio svoje radne energije i vremena, ali koja je imala golem javni učinak. Navest ćemo samo neke od primjera. Mikecin je bio jedan od pokretača i glavnih urednika časopisa *Naše teme* (1957.–1963.), iznimno zaslužnog za kritiku dogmatskog marksizma i staljinizma, za podupiranje demokratsko-reformskih ideja socijalizma. Obnašao je dužnost predsjednika Kulturno-prosvjetnog sabora Hrvatske (1987.–1991.), kojega je zadaća bila, uz ostalo, njegovanje i promicanje hrvatske tradicijske kulture te razvoj kulturno-umjetničkih društava. Od 1996. do 2000. godine predsjedavao je Hrvatsko-talijanskom društvu. Bio je među pokretačima i urednicima časopisa za svjetsku književnost *Književna smotra*, urednik časopisa *Kulturni radnik* te član savjeta časopisa *Revija za sociologiju*, *Sociologija i prostor* i *Socijalna ekologija*. Bio je pokretač i urednik više biblioteka: *Svijet suvremene stvarnosti* kod nakladnika Stvarnost, *Suvremena misao* kod nakladnika Školska knjiga i *Prometej* kod nakladnika Globus, u kojima su objavljena brojna djela istaknutih inozemnih i domaćih autora iz područja sociologije, filozofije, teorije umjetnosti, politike, ekonomije itd. Broj naslova koji su objavljeni u tim edicijama, najvećim dijelom zahvaljujući neumornom Mikecinovu aktivizmu, iz današnje perspektive djeluje uistinu impresivno. Danas se gotovo nijednom od tih naslova ne može prišiti etiketa anakronizma; svi su oni, na različite načine, nerazdvojan dio klasične i moderne baštine društveno-teorijske misli i, dobrim dijelom, nezaobilazna podloga sociološkog i filozofskog obrazovanja. A posve je sigurno da su takvi upravo zbog toga što je iza njihova objavljivanja stajala angažirana, polivalentna i znalačka intelektualnost Vjekoslava Mikecina, koju ne bismo smjeli zaboraviti bez obzira na mijene paradigmi u akademskoj zajednici i u javnom opticaju ideja.

Rade Kalanj